

Wyrok z dnia 20 czerwca 2001 r.

I PKN 476/00

Nauczycielowi (także mianowanemu) przeniesionemu w stan nieczynny przysługuje roszczenie o przywrócenie dotychczasowych warunków pracy, a jeżeli stosunek pracy wygasł ze względu na upływ okresu stanu nieczynnego - o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. Są to roszczenia oparte na innej podstawie faktycznej i prawnej niż roszczenie z art. 20 ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.).

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 20 czerwca 2001 r. sprawy z powództwa Małgorzaty R. przeciwko Szkole Podstawowej w B. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 16 marca 2000 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Kluczborku z dnia 28 grudnia 1999 r. [...] i odrzucił pozew.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 29 lipca 1999 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu oddalił apelację powódki Małgorzaty R. w sprawie o przywrócenie do pracy przeciwko Szkole Podstawowej w B. od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Kluczborku z dnia 9 kwietnia 1999 r. [...], oddalającego powództwo. Powódka w dniu 24 grudnia 1998 r. wniosła o uznanie za bezskuteczną decyzji dyrektora pozwanej szkoły o przeniesieniu w stan nieczynny. Sąd Rejonowy ustalił, że powódka podjęła pracę w pozwanej Szkole jako nauczyciel od 1 września 1982 r., a 1 września 1985 r. została nauczycielem mianowanym. W okresie od 1 stycznia 1993 r. do 31 sierpnia 1994 r. powódka przebywała na urlopie wychowawczym, a następ-

nie od 1 września 1994 r. do 31 sierpnia 1995 r. korzystała z urlopu dla poratowania zdrowia. W okresie od 5 listopada 1997 r. do 31 października 1998 r. przebywała drugi raz na urlopie dla poratowania zdrowia. W dniu 2 listopada 1998 r. powódka zgłosiła się do pracy. Dyrektor wręczyła wówczas powódce pismo o przeniesieniu w stan nieczynny od 15 grudnia 1998 r. Powódka zapoznała się z pismem. Dyrektor pozwanej Szkoły podjęła decyzję o przeniesieniu powódki w stan nieczynny, gdyż nie mogła zapewnić jej godzin nauczania. Sąd drugiej instancji uznał, że przeniesienie powódki w stan nieczynny było prawidłowe pod względem formalnym i uzasadnione okolicznościami wskazanymi w art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela. Wyrok ten uprawomocnił się, gdyż kasacja powódki została prawomocnie odrzucona.

Powódka pozwem złożonym 5 lipca 1999 r. wniosła o „uznanie wypowiedzenia umowy o pracę i stwierdzenia wygaśnięcia stosunku pracy z dniem 14 czerwca 1999 r. za bezskuteczne” oraz przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. Postanowieniem z dnia 20 września 1999 r. Sąd Rejonowy w Kluczborku odrzucił pozew, lecz postanowienie to zostało uchylone przez Sąd drugiej instancji. Wyrokiem z dnia 28 grudnia 1999 r. Sąd Pracy w Kluczborku powództwo oddalił. Ustalił takie same okoliczności faktyczne, jak w poprzednio rozpoznanej sprawie. Nadto stwierdził, że przywrócenie powódki do pracy byłoby możliwe tylko w czasie trwania stanu nieczynnego, który jednak upłynął 14 czerwca 1999 r. Pozew jest spóźniony, gdyż wpłynął po ustaniu zatrudnienia.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu wyrokiem z dnia 16 marca 2000 r. [...] oddalił apelację powódki. Stosunek pracy powódki wygaś z mocy prawa z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym w dniu 14 czerwca 1999 r. Można poprzez art. 67 KP rozważać dopuszczalność korzystania z roszczeń przewidzianych w art. 56 KP. Pozew został jednak złożony z przekroczeniem terminu z art. 264 § 2 KP. Powódka była pracownikiem mianowanym, a przepisy art. 67 KP, 63 KP i 264 KP dotyczą umowy o pracę i jej wygaśnięcia, a nie stosunku pracy na podstawie mianowania, co przez art. 67 KP nie pozwala sięgać do roszczeń z art. 56 KP. Prowadzi to do wniosku, że Karta Nauczyciela samodzielnie określa roszczenia nauczycieli mianowanych dotyczące wygaśnięcia stosunku pracy z upływem okresu stanu nieczynnego. Z art. 20 ust. 6 Karty wynika, że wygaśnięcie następuje z mocy prawa. Staje się tak skutkiem uprzedniej decyzji przenoszącej w stan nieczynny i tylko ta decyzja pracodawcy podlega kontroli w zakresie zgodności z prawem. Sądowa kontrola tej decyzji w aspekcie żądania

uznania za bezskuteczne przeniesienia w stan nieczynny odbyła się już w prawomocnie zakończonej sprawie. Zdaniem Sądu drugiej instancji podstawę prawną przywrócenia powódki do pracy mógł stanowić art. 20 ust. 7 Karty Nauczyciela. Jednak roszczenie to mogło być zgłoszone tylko w czasie trwania stanu nieczynnego. Powódka wniosła powództwo już po wygaśnięciu stosunku pracy.

Wyrok ten zaskarżyła kasacją powódka, która zarzuciła naruszenia prawa przez niewłaściwe zastosowanie art. 20 Karty Nauczyciela i art. 264 § 2 KP. Powódka wywiodła, że zachowując ustawowy termin od dnia powiadomienia jej o wygaśnięciu stosunku pracy zwróciła się z pozwem o przywrócenie do pracy i uznanie wypowiedzenia umowy o pracę oraz stwierdzenia wygaśnięcia stosunku pracy z dniem 14 czerwca 1999 r. za bezskuteczne. Zdaniem powódki, skoro toczący się proces nie był zakończony prawomocnym wyrokiem, to „nie było mowy o wygaśnięciu umowy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela - ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm. w brzmieniu, które miało zastosowanie w sprawie) w razie całkowitej lub częściowej likwidacji szkoły albo w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć, dyrektor szkoły przenosi nauczyciela w stan nieczynny lub, na wniosek nauczyciela, rozwiązuje z nim stosunek pracy. Strona pozwana przeniosła powódkę w stan nieczynny, co zostało przez nią zakwestionowane powództwem o uznanie tego przeniesienia za bezskuteczne. Karta Nauczyciela nie przewiduje żadnych konkretnych roszczeń dotyczących przeniesienia w stan nieczynny. Dlatego zgodnie z jej art. 91c w zakresie spraw wynikających ze stosunku pracy, nie uregulowanych przepisami tej ustawy, mają zastosowanie przepisy Kodeksu pracy, a spory o roszczenia ze stosunku pracy nauczycieli, niezależnie od formy nawiązania stosunku pracy, rozpatrywane są przez sądy pracy. W orzecznictwie został przedstawiony pogląd, że przeniesienie w stan nieczynny z naruszeniem art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela rodzi roszczenie o dopuszczenie do pracy (wyrok z dnia 17 kwietnia 1997 r., I PKN 110/97, OSNAPiUS 1998 r. nr 7, poz. 205). Skład rozpoznający niniejszą sprawę uważa, że raczej należy w tym zakresie zastosować odpowiednio art. 45 § 1 KP w związku z art. 42 § 1 KP i uznać, że w takiej sytuacji przysługuje nauczycielowi

roszczenie o przywrócenie dotychczasowych warunków pracy. Przeniesienie w stan nieczynny jest bowiem szczególną czynnością prawną, w wyniku której w drodze jednostronnego oświadczenia pracodawcy dochodzi do istotnej zmiany warunków pracy na niekorzyść nauczyciela. Zgodnie z art. 20 ust. 6 Karty Nauczyciela nauczyciel przeniesiony w stan nieczynny zachowuje prawo do wynagrodzenia zasadniczego oraz innych świadczeń pracowniczych do czasu rozwiązania stosunku pracy. Stosunek pracy nauczyciela wygasa z mocy prawa z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym. Zgodnie więc ze stosowanym odpowiednio art. 45 § 1 KP, jeżeli w toku postępowania o przywrócenie poprzednich warunków pracy dojdzie do wygaśnięcia stosunku pracy, sąd pracy powinien orzec o przywróceniu do pracy na poprzednich warunkach (reaktywować stosunek pracy). Do takiego samego wniosku prowadzi zresztą też inna możliwość odpowiedniego zastosowania art. 56 w związku z art. 67 KP. Dotyczy to zarówno nauczycieli umownych, jak i mianowanych. Stosowanie tych przepisów do nauczycieli zatrudnionych na podstawie umowy o pracę jest dość oczywiste. Natomiast do nauczycieli mianowanych należy je stosować także przez odesłanie z art. 91c Karty Nauczyciela. Istotne jest jednak, że z tych przepisów wynika (zarówno w aspekcie materialnoprawnym, jak i procesowym) określenie roszczeń, których można dochodzić (o których orzeka sąd pracy). Bez względu na sformułowanie powództwa sąd pracy powinien do czasu trwania stosunku pracy w stanie nieczynnym orzekać o przywróceniu dotychczasowych warunków pracy, a po wygaśnięciu tego stosunku pracy o przywróceniu do pracy na poprzednich warunkach. Jeżeli więc nauczyciel kwestionuje zgodność z prawem przeniesienia go w stan nieczynny, a w toku postępowania stosunek pracy wygasa, to mamy do czynienia z tym samym powództwem, zarówno ze względów przedmiotowych (podstawa faktyczna i prawna rozstrzygnięcia), jak i podmiotowych. W poprzedniej sprawie powódka kwestionowała prawidłowość przeniesienia jej w stan nieczynny, a w toku tego postępowania, tj. przed wyrokiem Sądu drugiej instancji (art. 316 § 1 KPC), stosunek pracy wygasł w wyniku upływu okresu stanu nieczynnego. W ten sposób między tymi samymi stronami uprawomocnił się wyrok oddalający powództwo, którego podstawą była ocena zgodności z prawem przeniesienia w stan nieczynny, a także wygaśnięcia stosunku pracy w wyniku upływu okresu tego stanu. Uprawomocnienie oddalenia powództwa oznaczało więc zarówno rozstrzygnięcie w przedmiocie ewentualnego przywrócenia poprzednich warunków pracy, jak i przywrócenia do pracy na poprzednich warunkach (bez względu na to jak powódka for-

mułowała swoje roszczenia). To rozstrzygnięcie korzysta z powagi rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 366 KPC, a więc w momencie wniesienia powództwa w rozpatrywanej sprawie występowała negatywna przesłanka procesowa określona w art. 199 § 1 pkt 2 KPC i pozew powinien być odrzucony (por. uzasadnienie wyroku z dnia 1 lutego 2000 r., I PKN 513/99, OSNAPiUS 2001 r. nr 12, poz. 413). Jak się wydaje rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji uchylające postanowienie o odrzuceniu pozwu wynikało z oceny, iż być może powódka dochodzi roszczenia z art. 20 ust. 7 Karty Nauczyciela. Zgodnie z tym przepisem dyrektor szkoły ma obowiązek przywrócenia do pracy w pierwszej kolejności nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym w razie powstania możliwości podjęcia przez nauczyciela pracy w pełnym wymiarze zajęć na czas nie określony lub na okres, na który została zawarta umowa, w tej samej szkole, na tym samym lub innym stanowisku, pod warunkiem posiadania przez nauczyciela wymaganych kwalifikacji. W czasie trwania stanu nieczynnego nauczyciel ma więc prawo domagać się przywrócenia do pracy (w istocie przywrócenia poprzednich warunków pracy), jeżeli są spełnione przesłanki tego przepisu. Jest to jednakże całkiem inne roszczenie niż domaganie się przywrócenia poprzednich warunków pracy z uwagi na kwestionowanie przesłanek przeniesienia w stan nieczynny. Wynika to przede wszystkim z innej podstawy faktycznej tego roszczenia. Takiego roszczenia powódka w niniejszej sprawie nie dochodziła. W dalszym ciągu kwestionowała ona bowiem prawidłowość przeniesienia jej w stan nieczynny, a następnie oceny, że stosunek pracy wygasł. Zarówno ze względu na podstawę faktyczną roszczenia, jak i jego rodzaj, powódka dochodziła przywrócenia do pracy ze względu na niezgodność z prawem przeniesienia jej w stan nieczynny (następnie oceny wygaśnięcia stosunku pracy). Taka sprawa (o takie roszczenie z tej samej podstawy i między tymi samymi stronami) została już jednak prawomocnie rozstrzygnięta. Sąd Najwyższy z urzędu stwierdza więc, że zarówno w postępowaniu przed Sądem pierwszej, jak i drugiej instancji wystąpiła nieważność postępowania określona w art. 379 pkt 3 KPC, którą uwzględniła w postępowaniu kasacyjnym z urzędu (art. 393¹¹ KPC).

Prowadzi to zgodnie z art. 378 § 2 w związku z art. 391 KPC do uchylenia wyroków Sądów obu instancji i odrzucenia pozwu. Nie jest to rozstrzygnięcie na niekorzyść strony skarżącej (por. postanowienie z dnia 21 lutego 1997 r., I PKN 19/97, OSNAPiUS 1997 r. nr 23, poz. 466; postanowienie z dnia 5 grudnia 1996 r., I PKN 34/96, OSNAPiUS 1997 r. nr 13, poz. 237).

=====